

Boronkay Miklós

Kártérítés fedezeti szerződés alapján

Az új Polgári Törvénykönyv számos újdonságot hozott a kontraktuális felelősség területén, ezek egyike a 6:141. §-ában szabályozott ún. fedezeti szerződés intézménye. A fedezeti szerződés egy speciális kárszámítási módot jelent, aminek előzményét és kodifikációs mintáját a Bécsi Vételi Egyezmény¹ 75. cikke jelenti.² A Bécsi Vételi Egyezményhez kapcsolódó nemzetközi szakirodalom részletesen feldolgozta a fedezeti szerződéssel kapcsolatos kérdéseket, valamint az Egyezményhez világszerte gazdag bírói gyakorlat kapcsolódik. Az új Ptk. előtti magyar bírói gyakorlat kifejezett Ptk.-beli szabály nélkül is elismerte a fedezeti szerződés alapján történő kárszámítás lehetőségét (pl. BH 2004.191.)³ azonban a jogintézmény magyar jogi részletszabályainak kidolgozására nem került sor.⁴ A jelen tanulmány célja, hogy a Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlata alapján bemutassa a fedezeti szerződés főbb kérdéseit, és javaslatot tegyen az új Ptk. vonatkozó rendelkezésének értelmezésére. A tanulmány kitér a Bécsi Vételi Egyezmény 76. cikkében szabályozott, ám az új Ptk. kihirdetett szövegéből végül kimaradt⁵ ún. piaci ár szabályra is.⁶

¹ Az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye (CISG), kihirdette az 1987. évi 20. törvényerejű rendelet.

² Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest, CompLex, 2008. 813. o.

³ További, nyomtatott formában nem publikált ítéletek a fedezeti szerződés témájában a teljesség igénye nélkül: a Kúria Pfv.V.20.824/2012/6. sz. ítélete, a Győri Ítéltábla Gf.II.20.424/2008/6. sz. ítélete, a Fővárosi Bíróság 10.G.40.566/2008/61. sz. ítélete, a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság 6.G. 20.951/2007/9. sz. ítélete.

⁴ A Bécsi Vételi Egyezmény kommentárjai természetesen részletesen elemzik a fedezeti szerződés szabályait, lásd *Sándor Tamás – Vékás Lajos: Nemzetközi Adásvétel*. Budapest, HVG-ORAC, 2005. 446–450. o., ill. Szabó Sarolta: *A Bécsi Vételi Egyezmény, mint nemzetközi lingua franca*. Az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei. Budapest, Pázmány Press, 2014. 172–178. o.

⁵ A Szakértői Javaslat 5:123. § (2) bekezdésében még szerepelt a rendelkezés: „*Fedezeti ügylet hiányában is követelheti a jogosult a szerződési ár és az elállás idején irányadó piaci ár közötti különbség megtérítését, ha a szerződésben meghatározott szolgáltatásnak piaci ára van.*” Lásd: Vékás (szerk.): i. m. (2. lj.) 813. o.

⁶ Köszönettel tartozom *Dr. Szabó Saroltának* (PPKE JÁK Nemzetközi Magánjogi Tanszék), *Dr. Fuglinszky Ádámnak* (ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék) és *Dr. Bacher Gusztávnak* kollégámnak (Szecskay Ügyvédi Iroda) a jelen tanulmány kéziratának elolvasásáért és véglegesítéshez nyújtott segítségükért.

1. A fedezeti szerződésre vonatkozó szabályozás

A fedezeti szerződés azt a helyzetet jelöli, amikor a jogosult a kötelezett szerződésszegése folytán eláll a szerződéstől, és a megszűnt szerződéssel azonos célra új szerződést köt (*substitute transaction, Deckungsgeschäft*). Ha a fedezeti szerződés feltételei a jogosultra nézve kedvezőtlenebbek, mint az eredeti szerződés feltételei (elsősorban a kikötött ellenérték), akkor ez a jogosultnál kárként jelentkezik.

Bár kétségtelen tény, hogy az új Ptk. fedezeti szerződésre vonatkozó szabálya a Bécsi Vételi Egyezmény vonatkozó rendelkezésén alapul, a két szabályozás között lényeges különbségek fedezhetők fel. Ezeket azért szükséges hangsúlyozni, mert a normaszövegek közötti eltérések miatt nem lehet a Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlatát és szakirodalmát az új Ptk. értelmezése során mechanikusan átvenni.

A Bécsi Vételi Egyezmény 75. cikke értelmében „*A szerződéstől való elállás, illetve annak felmondása esetén, ha ezt követően a vevő ésszerű módon és ésszerű időn belül helyettesítő árut vásárolt, vagy az eladó az árut újra eladta, a kártérítést igénylő fél követelheti a szerződéses ár és a fedezeti ügylet ára közötti különbséget, valamint a 74. cikk szerint járó valamennyi egyéb kára megtérítését.*”

A Ptk. 6:141. §-a pedig a következőképpen rendelkezik: „*A jogosult – elállása vagy felmondása esetén – a szerződéssel elérni kívánt cél megvalósítására alkalmas szerződést köthet, és – a kártérítés szabályai szerint – követelheti a kötelezettől a szerződésben és a fedezeti szerződésben kikötött ellenértékek közötti különbség, továbbá a fedezeti szerződés megkötéséből eredő költségek megtérítését.*”

A két szabályban közös, hogy a fedezeti szerződés szabályainak alkalmazásához szükséges a jogosult elállása vagy felmondása és egy helyettesítő (fedezeti) ügylet megkötése. Közös vonás továbbá, hogy mindkét norma szerint megtérítendő kár az eredeti szerződésben szereplő ellenérték és a fedezeti szerződésben kikötött ellenérték közötti különbség.

Csak látszólagos különbség a két szabály között, miszerint a Bécsi Vételi Egyezmény kifejezetten lehetővé teszi a jogosult számára, hogy valamennyi egyéb kára megtérítését követelje, míg a Ptk. ilyen szabályt nem tartalmaz. A Ptk. által követett teljes kártérítés elvéből levezethető, hogy ha a jogosult a 6:141. § alapján nem jut teljes kártérítéshez, a 6:142–6:143. §§ szerint követelheti további kárai megtérítését. Szintén látszólagos az a különbség, hogy csak a Ptk. említi kifejezetten a fedezeti szerződés megkötéséből eredő költségek megtérítését, hiszen ezek a költségek a Bécsi Vételi Egyezmény alapján „*egyéb kárként*” szintén megtérítendő (lásd részletesen a 3.3. pontban).

Valódi különbséget jelent azonban, hogy a Bécsi Vételi Egyezmény alapján kizárólag az ésszerű módon és ésszerű időn belül kötött fedezeti ügylet esetében alkalmazható az Egyezmény 75. cikke, míg a Ptk. ilyen meg-

kötést nem tartalmaz. Ennek gyakorlati következményei is lesznek (lásd részletesen a 2.3. pontban). További eltérés, hogy a Bécsi Vételi Egyezmény tartalmazza az ún. „piaci ár szabályt” (76. cikk), az új Ptk. azonban nem (lásd részletesen a 4. pontban). Végül lényeges különbség, hogy amíg a Bécsi Vételi Egyezmény csak adásvételi szerződéseket szabályoz, addig az új Ptk. fedezeti szerződésre vonatkozó rendelkezése elvileg valamennyi szerződés, így akár tartós jogviszonyok esetén is alkalmazható (pl. bérleti szerződés megszűnése esetén).

Fontos hangsúlyozni, hogy a fedezeti szerződés a kártérítés számítási módja, nem pedig önálló felelősségi alakzat. Ezért a kötelezett mind a Bécsi Vételi Egyezmény,⁷ mind a Ptk.⁸ alapján kimentheti a szerződésszegését, sikeres kimentés esetén pedig nem terheli kártérítési kötelezettség a fedezeti szerződés szabályai alapján sem.

2. A fedezeti szerződésen alapuló kártérítés feltételei

2.1. A jogosult elállása, ill. felmondása

A fedezeti szerződésen alapuló kártérítés egyik leg-
alapvetőbb feltétele a kötelezett szerződésszegése, még-
höz az olyan szerződésszegése, amely miatt a jogosult
teljesítéshez fűződő érdeke megszűnik.⁹ Mind a Bécsi
Vételi Egyezmény, mind a Ptk. elvárja a jogosulttól,
hogy a szerződéstől elálljon, ill. azt felmondja, és csak
ebben az esetben teszi lehetővé a fedezeti ügylet alapján
történő kárszámítást.¹⁰ Az elállás, ill. felmondás köve-

telménye azonban eltérően érvényesül a két szabály-
rendszerben.

A Bécsi Vételi Egyezmény 75. cikke kifejezetten az
elállást, ill. felmondást „követően” kötött fedezeti szer-
ződésre vonatkozik. Az Egyezmény szövegéből az ural-
kodó álláspont arra következtet, hogy a 75. cikk csak
abban az esetben alkalmazandó, ha a jogosult először
elállt a szerződéstől, és csak utána kötötte meg a fede-
zeti szerződést.¹¹ A kisebbségi álláspont szerint akkor
is lehetőség van a 75. cikk szerinti kárszámításra, ha a
kötelezett olyan magatartást tanúsított (pl. teljesítés
megtagadása), amely alapján egyértelmű, hogy a szer-
ződést nem fogja teljesíteni.¹² Van olyan nézet is, amely
szerint a 75. cikkben alapuló kártérítési igény előterjesz-
tése is felfogható elállásnak (ill. felmondásnak), mert
kifejezésre juttatja a jogosult azon elhatározását, hogy
a szerződést meg kívánja szüntetni.¹³

A Ptk. 6:141. §-a szerint fedezeti szerződésen alapu-
ló kártérítésnek a jogosult „elállása vagy felmondása
esetén” (nem pedig ezt „követően”) van helye. A Ptk.
tehát – nyelvtani értelmezés szerint – nem várja el a
jogosulttól, hogy először tegye meg elállási vagy fel-
mondási jognyilatkozatát, és csak utána kössön fedeze-
ti szerződést. Nézetünk szerint semmi nem indokolja a
törvény szövegétől történő eltérést: az elállást, ill.
felmondást azért követeli meg a jogszabály, mert a fede-
zeti szerződés a megszegett szerződéssel elérni kívánt
cél megvalósítására szolgál, ezért az eredeti szerződés
teljesítése és a fedezeti szerződésen alapuló kártérítés
kölcsonösen kizárják egymást. Elengedőnek tűnik ezért
annak megkövetelése, hogy a jogosult tegye meg az el-
állásra, ill. felmondásra vonatkozó jognyilatkozatát, a
nyilatkozattétel időpontja ebből a szempontból irreleváns.

Kérdés, hogy alkalmazható-e a fedezeti szerződés
szabálya akkor, ha a szerződés elállás vagy felmondás
nélkül, de szerződésszegés következtében szűnik meg.
Ilyen eset az a lehetetlenülés, amiért a kötelezett felelős
[Ptk. 6:180. § (2)–(3) bekezdései], valamint a teljesítés
megtagadása, ha a jogosult a lehetlenné válás jogkö-
vetkezményeinek alkalmazását választja (6:183. §).

Saenger: CISG Art. 75. Rdnr. 3. in *Franco Ferrari – Eva-Maria Kieninger – Peter Mankowski – Karsten Otte – Ingo Saenger – Götz Joachim Schulze – Ansgar Staudinger: Internationales Vertragsrecht*, München, C. H. Beck, 2011 (a továbbiakban idézve: Ferrari/Saenger).

¹¹ *John Gotanda in Stefan Kröll – Loukas Mistelis – Pilar Perales Viscasillas* (eds.): *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods* (CISG). C. H. Beck-Hart-Nomos, München, 2011, 1014. o., CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76, 2.3.3. bek.

¹² *Sándor-Vékás: i. m.* (4. lj.) 448. o., *Gotanda in Kröll–Mistelis–Viscasillas* (eds.): i. m. (11. lj.) 1014–1015. o., *Hans Toll – Georg Gruber in Peter Schlechtriem – Ingeborg Schwenzer* (eds.): *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods* (CISG), München, C. H. Beck, 2005, 776. o.

¹³ *Peter Huber – Alastair Mullis: The CISG. A new textbook for students and practitioners*, Sellier, München, 2007, 284. o.

⁷ A Bécsi Vételi Egyezmény 79. cikk (1) bekezdése értelmében „*Nem tehető felelőssé a fél valamely kötelezettségének elmulasztásáért, ha bizonyítja, hogy azt olyan akadály okozta, amelyet el nem háríthatott, s ésszerűen az sem volt elvárható tőle, hogy a szerződéskötés idején ezzel az akadállal számoljon, azt elhárítsa vagy következményeinek elejét vegye.*” A 79. cikk (5) bekezdése egyértelművé teszi, hogy a mentesülés a kártérítési igényekre vonatkozik, nem fosztja meg a felet az Egyezmény alapján őt megillető, bármely, nem kártérítés követelésére vonatkozó joga érvényesítésétől.

⁸ *Molnár Ambrus in Wellmann György* (szerk.): *Polgári Jog. Kötelmi jog. Első és Második Rész.* (Az új Ptk. magyarázata V/VI). Budapest, HVG-ORAC Kiadó, 2013. 226. A Ptk. 6:141. §-a kifejezetten akként fogalmaz, hogy a jogosult „*a kártérítés szabályai szerint*” követelhet kártérítést fedezeti szerződés alapján, ezért a kimentési szabályok is alkalmazandóak. A korábbi Ptk. alapján a Kúria is elismerte a kimentés lehetőségét a fedezeti vétel alapján történő kártérítési igény esetére, lásd a Kúria Pfv.V.20.824/2012/6. sz. ítéletét.

⁹ Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a Ptk. 6:140. § (1) bekezdése szerinti érdekmúlásnak kellene fennállnia. A fedezeti szerződés szabályainak alkalmazásához bármilyen szerződésszegésre alapított felmondás vagy elállás megfelelő.

¹⁰ Az elállási, ill. felmondási jognyilatkozatnak értelemszerűen érvényesnek és hatályosnak kell lennie: *Peter Huber: Art. 75 CISG in Wolfgang Krüger – Harm Peter Westermann* (Hrsg.): *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Band 3 – Schuldrecht Besonderer Teil. München, C. H. Beck, 2013. 2435. o. (a továbbiakban idézve: MüKoBGB/Huber), Ingo

Egyetértünk Vékás álláspontjával, aki szerint ezekben az esetekben is alkalmazhatóak a fedezeti szerződés szabályai.¹⁴ Ezt a magunk részéről annyival egészítjük ki, hogy teljesítés megtagadása esetén a fedezeti szerződésen alapuló kárigény előterjesztése felfogható a lehetetlenülés jogkövetkezmenyei választásának.¹⁵

2.2. Fedezeti szerződés megkötése

Magától értetődő, hogy mind a Bécsi Vételi Egyezmény 75. cikke, mind a Ptk. 6:141. §-a alkalmazásához szükséges a fedezeti szerződés megkötése. A fedezeti szerződés a szerződésszegéssel okozott hátrány reparálására szolgál, elsődleges szerepe az, hogy általa kielégítést nyerjen a szerződésszegő fél partnerének a teljesítéshez fűződő jogos érdeke.¹⁶ A Ptk. éppen ezért a fedezeti szerződést „a szerződéssel elérni kívánt cél megvalósítására alkalmas szerződés”-ként határozza meg. Ez a meghatározás egybecseng a Bécsi Vételi Egyezmény kommentárjaival, amelyek egyrészt a követelményt támasztják, hogy a fedezeti ügylet alkalmas legyen az eredeti szerződés által célzott érdek megvalósítására (*Erfüllungseignung*), másrészt mutasson kapcsolatot az eredeti szerződéssel (*Vertragsbezug*).¹⁷ Nyilvánvalóan nem tekinthető fedezeti szerződésnek, ha a bérlő a bérbeadó szerződésszegésére tekintettel felmondja a bérleti szerződést, és helyette saját tulajdonú ingatlant vásárol.

A gyakorlatban sok esetben gondot okozhat annak eldöntése, hogy a jogosult kártérítési igényének alapjául szolgáló szerződés tekinthető-e fedezeti szerződésnek. Különösen akkor merül fel ez a kérdés, ha a jogosult azonos jellegű áruk folyamatos adásvételével foglalkozik (*rolling stock*). Ha például egy gyár több beszállítótól is napi szinten, nagy mennyiségben vásárol ugyanolyan alkatrészt, akkor az egyik beszállító szerződésszegése esetén nehéz eldönteni, hogy a többi beszállítóval kötött számtalan szerződés közül melyik tekinthető fedezeti ügyletnek. Visszaélésekre adhat le-

hetőséget, ha a jogosult a legmagasabb árú beszerzést veszi a kártérítés alapjául, jöllehet a szerződésszegés folytán kiesett mennyiséget ténylegesen másik, alacsonyabb árú vétellel pótolta.¹⁸ Ennek megakadályozására született a „*first purchase after avoidance rule*”, amely szerint az elállást, ill. felmondást követő első ügyletnek kell fedezeti ügyletnek tekinteni.¹⁹ Bár ez a szabály sem nyújthat tökéletes megoldást minden egyes ügyben, kiindulópontként a Ptk. alkalmazása során is elfogadhatónak tűnik. Ha azonban bizonyítható, hogy a jogosult valamely más szerződése szorosabb kapcsolatot mutat a megszegett szerződéssel, akkor ez utóbbit kell fedezeti ügyletnek tekinteni. Mindenesetre a fedezeti ügylet megkötése tekintetében a bizonyítási teher a jogosulton van (lásd részletesen a 6. pontban), ezért jogosult számára előnyös lehet, ha a fedezeti szerződés megkötéséről előre tájékoztatja a kötelezettet, mert ilyenkor a kötelezett utólag nehezebben vitathatja az adott ügylet fedezeti jellegét.²⁰

Van olyan nézet, amely szerint a fedezeti szerződés szabálya analógia útján alkalmazható arra az esetre is, amikor a vevő az eladó által le nem szállított árut maga állítja elő. Ilyenkor a szerződéses ár és az ésszerű előállítás költségei közötti különbség lesz a vevő kára.²¹ Bár az idézett gondolatmenet elvileg a Ptk. alkalmazása során is hasznosítható, azonban az említett költségek a kártérítés általános szabályai szerint is követelhetők, ezért megítélésünk szerint nincs szükség a fedezeti szerződés szabályainak analóg alkalmazására.

2.3. Ésszerű módon és időben történő megkötés

A Bécsi Vételi Egyezmény 75. cikke kifejezetten megköveteli, hogy a jogosult a fedezeti ügyletet „*ésszerű módon és ésszerű időn belül*” kösse meg. A Ptk. 6:141. §-a ilyen követelményt nem támaszt, azonban a fedezeti szerződés ésszerűtlen módon vagy időben történő megkötése a jogosult kárenyhítési kötelezettségének megszegéseként értékelhető [6:144. § (1) bekezdése alapján alkalmazandó 6:525. § (1) bekezdése].²² A két eltérő megközelítésnek gyakorlati következményei vannak: a Bécsi Vételi Egyezmény alapján ésszerűtlen módon vagy időben kötött fedezeti szerződés esetében a 75. cikk – az uralkodó álláspont szerint – egyáltalán nem alkalmazható, hanem a jogosult csak az általános szabályok szerint (74. cikk) vagy a piaci ár szabály (76.

¹⁴ Vékás Lajos in Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 2. kötet, 1531. o. Hasonlóan foglalt állást a korábbi Ptk. alapján a Kúria a Pfv.V.20.824/2012/6. sz. ítéletében, a Győri Ítéltábla Gf.II.20.424/2008/6. számú ítéletében, valamint a Fővárosi Bíróság 10.G.40.566/2008/61. sz. ítéletében.

¹⁵ A Bécsi Vételi Egyezmény alapján hasonló következtetésre jut *MüKoBGB/Huber: i. m.* (10. lj.) 2435. o. A Ptk. 6:183. §-a értelmében ha valamelyik fél a teljesítést jogos ok nélkül megtagadja, a másik fél választása szerint a késedelem vagy a szolgáltatás lehetetlenné válásának jogkövetkezmenyeit kell alkalmazni. Késedelem esetén követelhető a szerződés teljesítése [6:154. § (1) bek.], ami a kizárja a fedezeti szerződésen alapuló kárszámítást. Ezért ha a jogosult fedezeti szerződés alapján kárigényt érvényesít, akkor ez azt jelenti, hogy a megszegett szerződés teljesítését már nem kívánja, vagyis a lehetetlenülés jogkövetkezmenyeinek – mindenekelött a kártérítésnek [6:180. § (2) bek.] – az alkalmazását választja.

¹⁶ Vékás in Vékás – Gárdos (szerk.): *i. m.* (14. lj.) 1531. o.

¹⁷ *MüKoBGB/Huber: i. m.* (10. lj.) 2435. o., *Stoll-Gruber in Schlechtriem-Schwenzer* (eds.): *i. m.* (12. lj.) 774. o.

¹⁸ *MüKoBGB/Huber: i. m.* (10. lj.) 2436. o.

¹⁹ *Huber-Mullis: i. m.* (13. lj.) 285. o., *Gotanda in Kröll-Mistelis-Viscasillas* (eds.): *i. m.* (11. lj.) 1015. o.

²⁰ *Huber-Mullis: i. m.* (13. lj.) 285. o., *Gotanda in Kröll-Mistelis-Viscasillas* (eds.): *i. m.* (11. lj.) 1015. o., *Stoll-Gruber in Schlechtriem-Schwenzer* (eds.): *i. m.* (12. lj.) 775. o.

²¹ *Sándor-Vékás: i. m.* (4. lj.) 448. o., *Gotanda in Kröll-Mistelis-Viscasillas* (eds.): *i. m.* (11. lj.) 1016. o.

²² *Csécsey Andrea in Osztoivits András* (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. III. kötet*. Budapest, Opten, 2014. 346–347. o.

cikk) alapján követelhet kártérítést.²³ A Ptk. ezzel szemben nem zárja ki, hogy a jogosult ilyen fedezeti szerződés alapján érvényesítsen kártérítési igényt, azonban a károsult önhibájára tekintettel ilyenkor kármegosztásnak van helye. A Ptk. 6:525. § (2) bekezdése értelmében a károkozó és a károsult között a kárt magatartásuk felróhatósága arányában, ha ez nem megállapítható, közrehatásuk arányában, ha pedig ez sem állapítható meg, egyenlő arányban kell megosztani. A kármegosztásnál álláspontunk szerint abból kell kiindulni, hogy a jogosulttól milyen tartalmú fedezeti szerződés kötése lett volna elvárható. Kártérítésként akkora összeg megítélése indokolt, amekkora kár a jogosultat akkor érte volna, ha kárenyhítési kötelezettségének eleget tesz. Ez a megközelítés összhangban van a korábbi Ptk. bírói gyakorlatával (BH 2004.191.), továbbá fedezeti vétel esetén levezethető abból a szabályból is, miszerint csak a kár kiküszöböléséhez szükséges (ésszerű és indokolt) költségek érvényesíthetők kárként.²⁴

Az eltérő dogmatikai megoldások ellenére a Bécsi Vételi Egyezmény által elvárt ésszerű mód és idő valójában megfeleltethető a Ptk. szerinti kárenyhítési kötelezettségnek, ezért a Bécsi Vételi Egyezmény vonatkozó gyakorlata a Ptk. alkalmazása során is figyelembe vehető.

Ebben a körben azt kell a bíróságnak vizsgálnia, hogy megfelelő, azaz az adott helyzetben általában elvárható legkedvezőbb ellenérték mellett került-e sor a fedezeti ügylet megkötésére.²⁵ Más szóval: egy ésszerűen eljáró üzletember azonos módon és időben megkötötte-e volna a fedezeti szerződést.²⁶ A Bécsi Vételi Egyezmény kommentárjai hangsúlyozzák, hogy a jogosult nem köteles részletes piackutatást végezni a fedezeti szerződés megkötése előtt, ezért önmagában az a tény, hogy a fedezeti szerződést nem az objektíve elérhető legkedvezőbb áron kötötte, nem feltétlenül róható a terhére.²⁷ Az sem elvárás, hogy a fedezeti szerződés feltételei teljes

mértékben megegyezzenek az eredeti szerződéssel.²⁸ A jogosultnak törekednie kell azonban arra, hogy a megszegett szerződéssel lehetőség szerint egyező feltételekkel kössön fedezeti szerződést, ezzel csökkentve a kárát.²⁹

Az ellenérték megfelelőségének vizsgálatánál fontos szempont lehet a fedezeti ügyletkötés időpontjának megválasztása,³⁰ ugyanis ha az adott dolog vagy szolgáltatás ára szezonálisan változik, akkor a fedezeti ügylet megfelelő időben történő megkötése esetén a kár mértéke jelentősen csökkenhet. A késedelmesen kötött fedezeti szerződésre a magyar bírói gyakorlatban is találni példát. A BH 2004.191. sz. ügyben a felperes kukoricát vásárolt az alperestől, azonban az alperes a szerződés szerinti 4000 tonna helyett – saját beszállítójának szerződésszegése következtében – csak kb. 2000 tonnát szállított le. A felperes 1996. április 23-án szerzett tudomást a szerződés részbeni meghiusulásáról, majd 1996 júniusában fedezeti vételeket eszközölt. A bíróság szerint a fedezeti szerződéseket már 1996 májusában meg kellett volna kötni, ezért a kárszámításnál a májusi (alacsonyabb) árszintet vette alapul. Egy másik, búza adásvételével kapcsolatos ügyben szintén az volt a kérdés, hogy a jogosult megfelelő időpontban kötötte-e meg a fedezeti szerződést. A konkrét ügyben a kötelezett 2007. július 26-án tagadta meg a teljesítést, ezt követően felek tárgyalásokat folytattak, amelyek 2007. augusztus 13-án zárultak le, majd a jogosult 2007. szeptember 26-án kötött fedezeti adásvételi szerződéseket, az eredeti szerződésnél lényegesen kedvezőtlenebb feltételekkel. Az ügyben eljáró Győri Ítéltábla elfogadta a jogosult érvelését, miszerint a búza árának jelentős áremelkedése miatt a termelők az eladással kívártak, ezért hosszabb idő volt szükséges a kiesett búzamennyiség pótlására.³¹

3. A fedezeti szerződésen alapuló kártérítés mértéke

3.1. A kártérítés számítási módja

Alapvetően azonos módon számítandó a fedezeti szerződésből eredő kár a Bécsi Vételi Egyezmény és a Ptk. szerint. Mindenekelőtt megtérítendő kár az eredeti (megszegett) szerződésben és a fedezeti szerződésben foglalt ellenérték különbsége. Kárról értelemszerűen csak akkor van szó, ha a fedezeti ügyletben foglalt ellenérték a jogosultra nézve kedvezőtlenebb, mint az eredeti szerződésben foglalt ellenérték (pl. eladó olcsóbban ad el, vevő drágábban vásárol).³² A Bécsi Vételi

²³ *Gotanda in Kröll–Mistelis–Viscasillas* (eds.): i. m. (11. lj.) 1020–1021. o., *MüKoBGB/Huber*: i. m. (10. lj.) 2437. o., *Ferrari/Saenger*: i. m. (10. lj.) Rdnr. 5., CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 2.4.4. bek., *Szabó*: i. m. (4. lj.) 175. o. A kisebbségi álláspont szerint a kártérítést az alapján kell kiszámítani, hogy ésszerű fedezeti szerződés esetében mekkora lett volna a kár, lásd *Stoll–Gruber in Schlechtriem–Schwenzer* (eds.): i. m. (12. lj.) 778. o.

²⁴ A korábbi Ptk. 355. § (4) bekezdése, ill. az új Ptk. 6:522. § (2) bek. c) pontja.

²⁵ *Vékás in Vékás–Gárdos* (szerk.): i. m. (14. lj.) 1532. o.

²⁶ *Huber–Mullis*: i. m. (13. lj.) 286. o., *Sándor–Vékás*: i. m. (4. lj.) 448. o., *MüKoBGB/Huber*: i. m. (10. lj.) 2437. o.

²⁷ *Huber–Mullis*: i. m. (13. lj.) 286. o., *MüKoBGB/Huber*: i. m. (10. lj.) 2437. o., *Szabó*: i. m. (4. lj.) 174. o. *Fuglinszky Ádám* hívta fel a figyelmemet arra, hogy itt tulajdonképpen a PK 36. sz. állásfoglalásban szereplő azon szempont érvényesül, hogy a károkozótól (kötelezettől) nagyobb mértékben lehet elvárni, hogy felismerje a kár bekövetkezésének lehetőségét, mint a károsulttól (jogosulttól) a károsodás veszélyének a felismerését. A károkozás rendszerint váratlanul éri a károsultat, ezért nem róható a terhére, ha a kár megelőzésének, elhárításának nem a legmegfelelőbb módját választja.

²⁸ *Sándor–Vékás*: i. m. (4. lj.) 449. o., *Szabó*: i. m. (4. lj.) 174. o., *Gotanda in Kröll–Mistelis–Viscasillas* (eds.): i. m. (11. lj.) 1017. o., CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 2.3.1 bek.

²⁹ *Stoll–Gruber in Schlechtriem–Schwenzer* (eds.): i. m. (12. lj.) 776. o.

³⁰ *Vékás in Vékás–Gárdos* (szerk.): i. m. (14. lj.) 1532. o.

³¹ Győri Ítéltábla Gf.II.20.424/2008/6. számú ítélete.

³² *Sándor–Vékás*: i. m. (4. lj.) 446. o.

Egyezmény bírói gyakorlata alapján ez a kártérítés a fedezeti szerződésben kikötött pénznemben jár.³³ Az Egyezmény kommentárjai szerint a fedezeti szerződést elegendő megkötni, nem szükséges annak teljesedésbe mennie.³⁴ Ez a megközelítés visszaélésekre adhat lehetőséget, ugyanis ténylegesen nem teljesített (később felbontott, esetleg egyenesen színlelt) szerződés alapján is lehetőséget ad a kártérítési igény érvényesítésére. A késedelmi kamatot sem indokolt a fedezeti szerződés megkötésének időpontjától megítélni, mert a kár nem ekkor következik be.³⁵ A Ptk. alkalmazása során ezért helyesebbnek tűnik, ha a bíróság csak ténylegesen teljesített fedezeti szerződés alapján ítél meg kártérítést.

3.2. Az előreláthatósági korlát

A Bécsi Vételi Egyezmény 74. cikke – a kártérítési felelősség általános szabálya – szerint a kártérítés nem haladhatja meg azt a veszteséget, amelyet a szerződészegő fél a szerződés megkötésének időpontjában előre látott, vagy amelyet előre kellett látnia azon tények és körülmények alapján, amelyekről mint a szerződészegő lehetséges következményeiről az említett időpontban tudott vagy tudnia kellett. A Bécsi Vételi Egyezmény kommentárjaiban vitatott kérdés, hogy ez az előreláthatósági korlát alkalmazható-e a fedezeti szerződésre. Vagyis hivatkozhat-e a kötelezett arra, hogy a fedezeti szerződésből eredő kár, vagy annak egy része nem volt előrelátható. Az uralkodó álláspont szerint az előreláthatósági elv nem érvényesül a fedezeti szerződésből eredő károk esetében.³⁶ A magunk részéről azzal az állásponttal értünk egyet, miszerint kivételes, egészen rendkívüli piaci áralakulás előre látása a fedezeti ügylettel kapcsolatban sem várható el,³⁷ vagyis az előreláthatósági elv kivételes esetekben alkalmazható.

A kérdés a Ptk. alkalmazása körében is felmerül. A 6:141. § kifejezetten akként fogalmaz, hogy a jogosult „a kártérítés szabályai szerint” követelhet kártérítést fedezeti szerződés alapján. A kártérítés szabályai szerint a szolgáltatás tárgyában keletkezett kár (tapadó kár) teljes egészében megtérítendő [6:143. § (1) bek.], viszont a szerződészegő következményeként a jogosult vagyoni

nában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár mint a szerződészegő lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt [6:143. § (2) bek.]. A kérdés tehát akként merül fel, hogy a fedezeti szerződésből eredő kár a szolgáltatás tárgyában keletkezett kárnak („tapadó kárnak”), vagy következménykárnak, ill. elmaradt vagyoni előnynek tekintendő-e. Vékás szerint ezek a károk a szolgáltatás tárgyában keletkezett kárnak (tényleges kárnak) minősülnek, és ezért teljes egészében megtérítendőek.³⁸ Ezzel az állásponttal szemben felvethető, hogy fedezeti eladás esetében a jogosult kára abból ered, hogy a befolyó vételár nem éri el az eredeti (megszegett) szerződésben kikötött vételárat. Ez alapján inkább azt lehet mondani, hogy a fedezeti eladásból eredő kár elmaradt vagyoni előny, amelyre az előreláthatósági korlát vonatkozik. Fedezeti vétel (megrendelés) esetében a kár abból ered, hogy a jogosult a fedezeti szerződés alapján magasabb ellenértéket kénytelen fizetni, mint az eredeti (megszegett) szerződés alapján. Itt tehát egy olyan többletköltségről van szó, amely a jogosult vagyoniában bekövetkezett egyéb kárnak minősül, és amelyre ezért az előreláthatósági korlát alkalmazandó. Ez utóbbi gondolatmenet igaz a fedezeti szerződés megkötéséből eredő költségekre is.

Mindezek alapján álláspontunk szerint a fedezeti szerződésből eredő kár nem tapadó kár, ezért ebben az esetben is irányadó az előreláthatósági korlát. Ettől függetlenül helyes abból kiindulni, hogy a fedezeti szerződés megkötésével a szerződészegő kötelezettnek általában számolnia kell, ezért az ilyen károk az esetek túlnyomó részében bizonyosan előreláthatóak. Nem szükséges tehát megkövetelni, hogy a jogosult e károk előreláthatóságát bizonyítsa, az előreláthatóság vélelmezhető. Azokban a kivételes esetekben pedig, amikor előre nem látható piaci változások miatt a jogosult csak rendkívül előnytelen fedezeti szerződést tud kötni, az ebből eredő többletkárokat maga köteles viselni. A Ptk. kodifikációja során számos súlyos érvet hoztak fel az előreláthatósági korlát mellett, amely a szerződéses kockázatok elosztásának kulcsfontosságú eszköze és a szigorú, objektív kontraktuális felelősség szükségszerű korlátja.³⁹ A magunk részéről nem látunk olyan jogpolitikai érvet, amely miatt a fedezeti szerződés esetében mellőzni kellene az előreláthatósági elv alkalmazását. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy míg a Bécsi Vételi Egyezmény adásvételi szerződéseket szabályoz, ame-

³³ Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 287. o., Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 449. o.

³⁴ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 448. o., MüKoBGB/Huber: *i. m.* (10. lj.) 2435. o.

³⁵ A késedelmi kamat szempontjából a kiindulási pont a fedezeti szerződés teljesítésének időpontja. Fedezeti vétel esetében a késedelmi kamat a magasabb ellenérték kifizetésének napjától jár, mert a kár abból ered, hogy a jogosult magasabb vételárat kényszerült fizetni. Fedezeti eladás esetében késedelmi kamat jár az eredetileg kikötött teljes vételárra az eredeti teljesítési határidőtől a fedezeti szerződés teljesítéséig, ez utóbbi időponttól pedig csak a kieső vételárrészre jár a kamat. Természetesen a további károk esedékessége eltérhet a fenti időpontoktól.

³⁶ Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 283. o., MüKoBGB/Huber: *i. m.* (10. lj.) 2437–2438. o., Szabó: *i. m.* (4. lj.) 173. o.

³⁷ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 446. o., Stoll–Gruber in Schlechtriem–Schwenzer (eds.): *i. m.* (12. lj.) 777. o.

³⁸ Vékás in Vékás–Gárdos (szerk.): *i. m.* (14. lj.) 1532. o., hasonlóan: Csécsy in Osztovis (szerk.): *i. m.* (22. lj.) 346. o. A Szakértői Javaslat 5:123. § (3) bekezdése még kifejezetten kimondta, hogy a fedezeti szerződés és a piaci ár szabály esetén a károsultnak nem kell bizonyítania, hogy a kár a szerződés megkötésének időpontjában előrelátható volt.

³⁹ Pl. Vékás (szerk.): *i. m.* (2. lj.) 811–812. o., Vékás Lajos: *Előreláthatósági klauzula szerződészegősből eredő igényekből.* Magyar Jog, 2002/9. 513–526. o.

lyeket a felek jellemzően rövid időn belül teljesítenek, addig a Ptk. fedezeti szerződésre vonatkozó szabálya alkalmazható tartós, akár sok évre kötött szerződések esetén is. Az előreláthatóság kockázatteljesítő szerepe a Ptk. alapján tehát erőteljesebben jelentkezik, ezért is indokolt az elv alkalmazása fedezeti szerződésen alapuló kártérítés esetén.

Az viszont biztosan nem lehet vita tárgya, hogy szándékos szerződésszegés esetén a jogosult teljes kárát meg kell téríteni, ezért ilyenkor az előreláthatósági korlát fedezeti szerződésen alapuló kártérítés esetében sem alkalmazható [6:143. § (3) bek.]. Ilyen szándékos szerződésszegés lehet például a teljesítés megtagadása.

3.3. További károk

A Bécsi Vételi Egyezmény 75. cikke lehetővé teszi a jogosult számára, hogy a fedezeti szerződésből eredő káron túl valamennyi egyéb kára megtérítését követelje. Ilyen további kár lehet a fedezeti szerződés megkötéséből eredő kár (szerződéskötési költségek), szállítási többletköltségek, raktározási költségek, a fedezeti szerződés tárgyának megvizsgálásával kapcsolatos költségek, sikertelen fedezeti szerződés megkötésére irányuló költségek (pl. tenderen való részvétel költségei), a fedezeti szerződés teljesítéséig bekövetkező árfolyammozgásból eredő károk stb.⁴⁰

Vitatott kérdés, hogy a jogosult követelhet-e kártérítést elmaradt haszon címen. A többségi álláspont szerint a fedezeti szerződésnek éppen az a célja, hogy a jogosult szert tegyen az eredeti szerződés alapján várt haszonra, ezért az eredeti és a fedezeti szerződés ellenértéke közötti különbséget felül elmaradt haszon címen nem jogosult kártérítésre.⁴¹ Eltérő megítélés alá eshet azonban az az eset, amikor a jogosult a felmondott szerződés miatt eszik valamilyen, vásárolt (megrendelt) mennyiségben alapuló árkedvezménytől. Ilyenkor az elveszett árkedvezményből eredő kár a fedezeti szerződésből eredő káron felül megtéríthető.⁴² Ugyancsak megtéríthető lehet az abból eredő többletkár, hogy a jogosult a fedezeti szerződés megkötése miatt eszik egy további ügylet megkötésétől.⁴³ Végül Fuglinszky Ádám hívta fel a figyelmet arra a lehetséges esetre, amikor a jogosult fedezeti vételt eszközöl, de így is csak késedelmesen tud teljesíteni a saját szerződő partnere felé, és ezért ez utóbbi felmondja a közöttük fennálló, tartós keretszerződést. A jogosultnak az ebből eredő kára (elmaradt

haszna) az előreláthatóság keretei között – a fedezeti szerződésből eredő káron felül – megtérítendő.

A Ptk. kifejezetten megtérítendő kárként említi a fedezeti szerződés megkötéséből eredő költségeket, viszont további károk megtérítéséről nem rendelkezik. Ettől függetlenül álláspontunk szerint a törvényből levezethető, hogy a fedezeti szerződésből eredő károkon kívül, a 6:141. § alapján meg nem térülő károk tekintetében is követelhető kártérítés, értelemszerűen a káronszerzés tilalmának figyelembevételével. Más szóval: a károsult a kártérítés folytán nem kerülhet kedvezőbb helyzetbe, mintha a kötelezett szerződészerűen teljesített volna.

4. Kárszámítás piaci ár alapján

A Bécsi Vételi Egyezmény tartalmaz olyan szabályt is, amelynek értelmében a kárszámítás a megszegett szerződésben meghatározott ár és a piaci ár összevetésével történik. Az Egyezmény 76. cikk (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „A szerződéstől való elállás, illetve annak felmondása esetén, ha az árunak piaci ára van, a kártérítést igénylő fél – ha nem vásárolt és nem adott el a 75. cikkben foglaltak szerint – kártérítésként a szerződésben meghatározott ár és az elállás (felmondás) időpontjában fennállott piaci ár közötti különbséget, valamint a 74. cikk alapján érvényesíthető egyéb kárait igényelheti. Ha azonban a kártérítést igénylő fél az áru átvételét követően állt el a szerződéstől, az elállás időpontjában fennállott piaci ár helyett az áru átvételének időpontjában fennállott piaci ár az irányadó.”⁴⁴

A 76. cikk szerinti kárszámítás egyfajta kártérítési minimumot garantál, a tényleges veszteség bizonyítása nélkül: az így kalkulált kár azzal az elmaradt vagyoni értékkel egyezik meg, amihez a jogosult a szerződéstől elállás (felmondás) időpontjában a piaci árak mellett hozzájuthatott volna.⁴⁵ A piaci ár szabálya (76. cikk) tehát absztrakt kárszámítást jelent, a fedezeti szerződés (75. cikk) esetében ezzel szemben konkrét kárszámításról van szó.⁴⁶ A Bécsi Vételi Egyezmény kommentárjaiban általánosan elfogadott álláspont, hogy a piaci ár

⁴⁰ Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 287. o., Gotanda in Kröll–Mistelis–Viscasillas (eds.): *i. m.* (11. lj.) 1019. o., Stoll–Gruber in Schlechtriem–Schwenzer (eds.): *i. m.* (12. lj.) 778–779. o., CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 3.1. bek., Szabó: *i. m.* (4. lj.) 175. o.

⁴¹ Gotanda in Kröll–Mistelis–Viscasillas (eds.): *i. m.* (11. lj.) 1021. o., CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 1.3.1. bek.

⁴² Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 287. o.

⁴³ Ferrari/Saenger: *i. m.* (10. lj.) Rdnr. 7.

⁴⁴ A Bécsi Vételi Egyezmény 76. cikk (2) bekezdése annyiban pontosítja az idézett szabályt, hogy pontosan meghatározza, mi tekintendő piaci árnak: „Az előző bekezdés alkalmazása szempontjából piaci ár az az ár, amely azon a helyen irányadó, ahol az áru szolgáltatásának meg kellett volna történnie vagy ha azon a helyen nincs kialakult piaci ár az olyan más helyen kialakult árat kell alapul venni, ami – az áru fuvarozásával kapcsolatos költségek közötti eltérést is megfelelően számításba véve – észszerűen figyelembe vehető.” A szabályt részletesen elemzi: Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 451–455. o. és Szabó: *i. m.* (4. lj.) 176–178. o.

⁴⁵ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 452. o., Szabó: *i. m.* (4. lj.) 176. o.

⁴⁶ Gotanda in Kröll–Mistelis–Viscasillas (eds.): *i. m.* (11. lj.) 1013. o., Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 283. o. és 287. o., Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 446. o. és 451. o., Szabó: *i. m.* (4. lj.) 176. o., Stoll–Gruber in Schlechtriem–Schwenzer (eds.): *i. m.* (12. lj.) 773–774. o.

körében az előreláthatósági korlát nem érvényesül,⁴⁷ azonban a nézetünk szerint helyes álláspont szerint az egészen rendkívüli piaci áralakulás előreláthatósága nem várható el,⁴⁸ vagyis az előreláthatósági elv kivételes esetekben alkalmazható.

E kárszámítási mód fő jogpolitikai indoka, hogy bizonyos esetekben mind a jogosult, mind a kötelezettre nézve ez a legkedvezőbb kárszámítási lehetőség. Ha ugyanis a piaci áron alapuló kárszámítási mód nem állna a jogosult rendelkezésére, akkor ez arra indíthatná a jogosultat, hogy a kártérítési igénye könnyebb bizonyíthatósága érdekében fedezeti szerződést kössön. Márpedig a fedezeti szerződés megkötése növeli a kár összegét, legalább a fedezeti szerződés megkötésének költségével. Ha tehát a fedezeti szerződés megkötésének lehetősége nyitva áll, akkor mind a jogosult, mind a kötelezett számára kedvezőbb lehet a piaci áron alapuló kárszámítás.⁴⁹

Sem a korábbi, sem a jelenleg hatályos Ptk. nem tartalmaz a fentihez hasonló szabályt, a bírói gyakorlatban azonban megjelent a piaci áron alapuló kárszámítás gondolata. A korábban már idézett, BH 2004.191. sz. alatt közzétett bírósági határozat kimondta: „*Ha pedig az árunak piaci ára van, kártérítésként a szerződésben meghatározott ár és az elállás (felmondás) időpontjában fennállott piaci ár közötti különbséget [a jogosult] akkor is igényelheti, amennyiben ilyen fedezeti vásárlásra nem került sor.*” Vékás szerint ezt az álláspontot a Ptk. alapján is követhetőnek lehet tekinteni.⁵⁰ A teljesség kedvéért jegyezzük meg, hogy a piaci ár szabályát az új Ptk. korábbi tervezetei még tartalmazták, azonban a rendelkezés a végleges szövegbe nem került be.⁵¹ Vékás idézett álláspontjából arra lehet következtetni, hogy a kihagyásnak nem az volt az oka, hogy a jogalkotó meg kívánta volna fosztani a jogosultat a piaci ár alapján történő kárszámítás lehetőségétől. A kárszámítás módja tekintetében jó kiindulópontot jelent a Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlata, azonban a Ptk. alapján az előreláthatósági klauzula – hasonlóan a fedezeti szerződéshez (lásd a 3.2. pontban) – álláspontunk szerint elvileg alkalmazható.

5. A különböző kárszámítási módok egymáshoz való viszonya

A fedezeti szerződést kötő jogosult kára az esetek többségében elvileg kiszámítható az általános kártérítési szabályok és a piaci ár szabálya alapján is. Ezért szükséges annak tisztázása, hogy melyik kárszámítási

módra milyen helyzetben kerülhet sor, és kit illet meg a versengő kárszámítási szabályok közötti választás joga.

5.1. Fedezeti szerződés vagy a kárszámítás általános szabálya

Ha a jogosult kötött a 75. cikknek megfelelő fedezeti szerződést, a Bécsi Vételi Egyezmény alapján az uralkodó álláspont szerint a károsultat választási lehetőség illeti meg a tekintetben, hogy a fedezeti szerződés szabálya (75. cikk) vagy a kártérítés általános szabálya (74. cikk) szerint számítja a kárát.⁵² Ha az általános kárszámítási módot választja, ez azt eredményezi, hogy – adott esetben a könyvei perbeli becsatolása útján – köteles bizonyítani, hogy a megszegett szerződés teljesítése esetén milyen nyereségre tett volna szert. A különböző kárszámítási módok közötti választás sem vezethet azonban oda, hogy a károsult kedvezőbb helyzetbe kerüljön, mintha a szerződésszegésre nem került volna sor. A káronszerzés tilalmának elve megköveteli, hogy a kötelezett (károkozó) bizonyíthatassa: a jogosult (károsult) kötött fedezeti szerződést, mégpedig olyan feltételekkel, hogy valójában nem érte kár, vagy a kár mértéke kisebb, mint az általános szabályok szerint számított kár.⁵³ Ha például a kötelezett bizonyítani tudja, hogy az általa leszállítani elmulasztott árut a jogosult rövid időn belül, azonos áron máshonnan beszerezte, akkor a jogosult csak egyéb kárai (pl. szerződéskötési költségek) megtérítésére tarthat igényt.

A Ptk. 6:141. §-a akként fogalmaz, hogy a jogosult fedezeti szerződést „köthet” és „követelheti a kötelezettől” az ebből eredő kárai megtérítését. A Ptk. feltételes módú megfogalmazása nem zárja ki a Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlatának átvételét, vagyis a Ptk.-t lehet – és álláspontunk szerint helyes – úgy értelmezni, hogy a fedezeti szerződésen alapuló kárszámítás csak lehetőség, amelyet a jogosult a kártérítés mértékére vonatkozó általános szabályok (Ptk. 6:143. §) helyett választhat.

5.2. Fedezeti szerződés vagy piaci ár

A Bécsi Vételi Egyezmény alapján a piaci ár szabálya akkor alkalmazható, ha megtörtént a szerződéstől való elállás (felmondás), de a jogosult nem kötött fedezeti szerződést.⁵⁴ Az uralkodó álláspont szerint akkor is lehetőség van a piaci áron alapuló kárszámításra, ha a jogosult kötött ugyan fedezeti szerződést, azonban az

⁴⁷ Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 289. o.

⁴⁸ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 452. o., Stoll–Gruber in Schlechtriem–Schwenzer (eds.): *i. m.* (12. lj.) 783. o.

⁴⁹ MüKoBGB/Huber: *i. m.* (10. lj.) 2440. o.

⁵⁰ Vékás in Vékás–Gárdos (szerk.): *i. m.* (14. lj.) 1532. o.

⁵¹ Szakértői Javaslat 5:123. § (2) bek.: „Fedezeti ügylet hiányában is követelheti a jogosult a szerződési ár és az elállás idején irányadó piaci ár közötti különbség megtérítését, ha a szerződésben meghatározott szolgáltatásnak piaci ára van.”

⁵² Gotanda in Kröll–Mistelis–Viscasillas (eds.): *i. m.* (11. lj.) 1013. o., Szabó: *i. m.* (4. lj.) 173. o., MüKoBGB/Huber: *i. m.* (10. lj.) 2438. o., CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 1.2.1–1.2.2. bek.

⁵³ Ingeborg Schwenzer in Peter Schlechtriem – Ingeborg Schwenzer (Hrsg.): *Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht*, München, C. H. Beck, 2013, CISG Art. 76 Rn. 2.

⁵⁴ Stoll–Gruber in Schlechtriem–Schwenzer (eds.): *i. m.* (12. lj.) 781. o., MüKoBGB/Huber: *i. m.* (10. lj.) 2439–2440. o.

nem felel meg a 75. cikkben lefektetett követelményeknek (pl. a szerződéskötés módja vagy ideje nem volt ésszerű).⁵⁵ Ha viszont a jogosult kötött a 75. cikknek megfelelő fedezeti szerződést, akkor nem választhatja a 76. cikk szerinti, piaci ár szabályon alapuló kártérítést.⁵⁶ Van olyan – nézetünk szerint helyes – vélemény is, amely szerint, ha a jogosult áruk folyamatos adásvételével foglalkozik, és ezért egyébként is nehézséget okoz a számtalan szerződés közül egy fedezeti szerződést azonosítani (lásd részletesen a 2.2. pontban), akkor lehetőség van a piaci ár szabály alkalmazására ahelyett, hogy az elállást követő első szerződést kellene fedezeti szerződésnek tekinteni.⁵⁷ Egyet lehet érteni azzal az állásponttal is, amely szerint a 76. cikk alkalmazását csak kifejezetten a megszűnt szerződés pótlására kötött fedezeti ügylet zárja ki.⁵⁸ A piaci ár szabály ugyanis egy semleges viszonyítási pontot jelent, amely fedezeti szerződés hiányában egyébként is irányadó. Ha a jogosult számtalan szerződése közül nem azonosítható egyértelműen egy fedezeti szerződés, akkor kiegészítő megoldásként a piaci ár szabályának alkalmazása megfelelő megoldás lehet.⁵⁹

A Ptk. alkalmazása során alapvetően követni lehet a Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlatát. Eszerint akkor indokolt a piaci áron alapuló kárszámítás, ha a jogosult nem kötött olyan fedezeti szerződést, ami kifejezetten a megszegett szerződés pótlását célozza. Annyiban viszont szükséges eltérni a Bécsi Vételi Egyezmény uralgó értelmezésétől, hogy a nem ésszerű módon, ill. időben megkötött fedezeti szerződés esetében a magyar jog szerint továbbra is a fedezeti szerződés szabálya lesz irányadó azzal, hogy a károsult önhibára tekintettel kármegosztásnak van helye (lásd részletesen a 2.3. pontban).

5.3. Piaci ár vagy a kárszámítás általános szabálya

A Bécsi Vételi Egyezmény rendszerében – hasonlóan a fedezeti szerződés szabályaihoz – a piaci áron alapuló kárszámítás sem kötelező kárszámítási mód, hanem a jogosult ehelyett választhatja az általános kárszámítási szabályok (74. cikk) alkalmazását.⁶⁰ A piaci ár szabálya alapján (76. cikk) meg nem térült további károk

⁵⁵ Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 288. o., Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 453. o.

⁵⁶ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 447. o.

⁵⁷ Huber–Mullis: *i. m.* (13. lj.) 288. o., Stoll–Gruber in *Schlechtriem–Schwenzer* (eds.): *i. m.* (12. lj.) 781. o., CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 4.1.5. pont.

⁵⁸ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 453. o., MüKoBGB/Huber: *i. m.* (10. lj.) 2440–2441. o.

⁵⁹ Természetesen előfordulhat olyan eset is, amikor ez a kötelezetre nézve méltánytalan, pl. amikor a jogosult valamennyi szerződését a piaci árnál kisebb ellenérték mellett köti meg. Ilyenkor elképzelhető egy olyan megoldás, hogy a bíróság a jogosult szerződéseiből egyfajta átlagárat számít, vagy visszatér a *first purchase after avoidance* elvéhez (lásd 2.2. pontban).

⁶⁰ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 455. o.

az általános szabályok (74. cikk) alapján térítendő meg, ennyiben a két szabályrendszer elvileg kiegészítheti egymást.⁶¹ Ezek az elvek a Ptk. alkalmazása során is követhetők.

6. Bizonyítási teher

A bizonyítási teher hasonlóan alakul a Bécsi Vételi Egyezmény és a Ptk. alapján.

Ha a jogosult fedezeti szerződés alapján kíván kártérítési igényt érvényesíteni, őt terheli annak bizonyítása, hogy az eredeti (megszegett) szerződésnél kedvezőlenebb fedezeti szerződést kötött. A fedezeti szerződés tényleges teljesítését a Bécsi Vételi Egyezmény kommentárjai szerint a jogosultnak nem kell bizonyítania, a Ptk. alkalmazása során azonban helyesebbnek tűnik megkövetelni a teljesítés bizonyítását (lásd részletesen a 3.1. pontban). A Bécsi Vételi Egyezmény alapján azt is bizonyítania kell, hogy a fedezeti szerződés megkötésére ésszerű módon és időben került sor.⁶² A Ptk. alapján ezzel szemben a kötelezettet terheli annak bizonyítása, hogy a jogosult megszegette kárenyhítési kötelezettségét azáltal, hogy ésszerűtlen módon vagy időben kötötte a fedezeti szerződést.

Ha a jogosult kártérítési igényét a piaci ár alapján érvényesíti, akkor mind a Bécsi Vételi Egyezmény, mind a Ptk. alapján őt terheli a piaci ár mértékének bizonyítása.⁶³ Ez adott esetben szakértői bizonyítást igényelhet. A kötelezett ezzel szemben bizonyíthatja, hogy a jogosult valójában kötött fedezeti szerződést, ezért nem a piaci ár alapján (absztraktnan), hanem a fedezeti szerződés alapján (konkrétan) kell a kárt számítani.⁶⁴

7. Összefoglaló

A fedezeti szerződés Ptk. 6:141. §-ában foglalt szabályainak alkalmazása során az esetek túlnyomó részében alapul lehet venni a Bécsi Vételi Egyezmény 75. cikkének gyakorlatát. A jogintézmény főbb szabályait az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

7.1. A fedezeti szerződésen alapuló kárszámításra akkor van lehetőség, ha a jogosult a szerződéstől elállt, vagy felmondta azt. Alkalmazható a szabály a kötelezett felelősségi körébe tartozó lehetetlenülés, valamint a teljesítés megtagadása esetében is. A kötelezett a szerződésszegését kimentheti, ebben az esetben a fedezeti szerződés alapján sincs helye kártérítési igénynek.

⁶¹ CISG Advisory Council: Opinion No. 8: Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 6.1–6.4. bek.

⁶² Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 449. o., Stoll–Gruber in *Schlechtriem–Schwenzer* (eds.): *i. m.* (12. lj.) 777. o.

⁶³ Sándor–Vékás: *i. m.* (4. lj.) 454. o., Stoll–Gruber in *Schlechtriem–Schwenzer* (eds.): *i. m.* (12. lj.) 783. o.

⁶⁴ *Schwenzer in Schlechtriem–Schwenzer* (Hrsg.): *i. m.* (53. lj.) Rdnr. 2.

7.2. A fedezeti szerződés az eredeti szerződéssel elérni kívánt cél megvalósítására alkalmas szerződést jelent. Ha a jogosult rendszeresen köt a megszegett szerződéssel lényegében azonos jellegű szerződéseket, akkor gondot okozhat a kárszámítás alapjául szolgáló fedezeti szerződés meghatározása. A visszaélések elkerülése érdekében javasolható, hogy a jogosult előzetesen tájékoztassa a kötelezettet a fedezeti szerződés megkötéséről. Ennek hiányában abból lehet kiindulni, hogy az elállást, ill. felmondást időben követő első szerződés a kárszámítás alapjául szolgáló fedezeti szerződés. Arra is lehetőség van, hogy a jogosult a kárát a szerződés tárgyának piaci ára alapján számítsa ki.

7.3. A fedezeti szerződés megkötésére megfelelő időben és módon kell, hogy sor kerüljön. A jogosultnak kárenyhítési kötelezettsége folytán törekednie kell arra, hogy a fedezeti szerződést lehetőség szerint az eredeti szerződéssel azonos feltételekkel, a lehető legkedvezőbb ellenérték mellett kösse meg. Az indokolatlanul kedvezőtlen fedezeti szerződés esetében kármegosztásra kerül sor, és a kártérítés ahhoz a kárhoz igazodik, ami a kárenyhítési kötelezettség teljesítése esetében merült volna fel.

7.4. Fedezeti szerződés esetében kárként érvényesíthető az eredeti szerződésben és a fedezeti szerződésben kikötött ellenértékek közötti különbség, továbbá a fedezeti szerződés megkötéséből eredő költségek megtérítése. A jogosult egyéb kárai megtérítését is követelheti. Vitatott, hogy az előreláthatóság elve mennyiben érvényesül fedezeti szerződés esetében. Az itt képviselt álláspont szerint a fedezeti szerződésből eredő károk általában előreláthatóak, kivételes esetekre nézve azonban megengedhető, hogy a kötelezett sikerrel hivatkozzon az előreláthatóság hiányára.

7.5. Bár a Ptk. kifejezetten nem nevesíti a piaci áron alapuló kárszámítást, a bírói gyakorlat és a jogirodalom elfogadja a jogintézmény létjogosultságát. Erre a kárszámításra akkor kerülhet sor, ha a jogosult nem kötött fedezeti szerződést, vagy nagyszámú szerződést kötött és ezért nem azonosítható egy konkrét fedezeti szerződés. A kárszámítás lényege, hogy az eredeti szerződés szerinti ár és a piaci ár közti különbség lesz a megtérítendő kár összege azzal, hogy a jogosult további kárai megtérítésére is igényt tarthat. Az itt képviselt álláspont szerint – hasonlóan a fedezeti ügylethez – a piaci ár szerint kalkulált károk általában előreláthatóak, kivételes esetekre nézve azonban megengedhető, hogy a kötelezett sikerrel hivatkozzon az előreláthatóság hiányára.

7.6. A fedezeti szerződésen alapuló kárszámítás nem tekinthető kötelező kárszámítási módnak, vagyis a jogosult dönthet úgy, hogy az általános kárszámítási szabályok alapján érvényesít kártérítési igényt. Ebben az esetben lényegében azt kell bizonyítania, hogy a megszegett szerződésből mekkora nyereségre tett volna szert, ami a kötelezett szerződésszegése miatt elmaradt. Bár a jogosult választhatja az általános kárszámítási szabályokat, indokolt megadni a lehetőséget a kötelezettnek, hogy bizonyítsa: a jogosult kötött fedezeti szerződést, amely alapján a tényleges kára a jogosult által megjelölt összegnél kisebb.

7.7. A piaci áron alapuló kárszámítás sem kötelező kárszámítási mód, hanem a jogosult választhatja ezt a módszert az általános kárszámítási szabályok helyett. Ha viszont a jogosult kötött fedezeti szerződést, akkor a piaci áron alapuló, absztrakt kárszámításra nem kerülhet sor.